

Arkivformidling

- Arkiver for alle?

Af Bente Jensen og Charlotte S. H. Jensen

Hvem er arkiver til for? Hvis udgangspunktet er, at arkiver i princippet er til for alle grupper i samfundet, ikke kun for forskere, de andre arkivarer og arkivskaberne selv, kræver det en udvikling af tilgange, der sætter formidlingen af arkiverne og deres indhold i centrum. Brugen af arkivernes søster- institutioner, biblioteker og museer er for længst blevet selvfølgelig redskaber i enhver persons kulturelle dannelse. De fleste har mulighed for at tilegne sig kompetencer der gør, at tilbud fra såvel museer, biblioteker og arkiver kan være relevante, hvis tilbudene vel at mærke er der, er tilrettet brugernes forskellige forudsætninger, og man ønsker at bruge dem. Arkiverne og deres samlinger fremstår imidlertid ikke i dag som et synligt og tilgængeligt tilbud for andre end en mindre gruppe, når man anskuer arkivet som kulturinstitution.

I England, Sverige, Tyskland og Norge er der formuleret visioner for arkivområdet, hvis røde tråd er, at arkiver er til for alle brugergrupper. I England bliver det blandt andet udtrykt gennem Re:sources (abm-styrelsens) arbejdsmål som prioriterer, initierer og opfordrer til formidling, synliggørelse, læring for livet, undervisning af alle aldersgrupper, social og etnisk integration gennem arkivernes samlingerⁱ. Helt konkret udløser det projekter og initiativer, der udvikler disse felter. I Sverige udtrykt i september 2002 i arkivudredningen, som sigende bærer titlen, *Arkiver for Alle*ⁱⁱ, der anbefaler øget prioritering af formidlingen og undervisning i samlingerne samt en generel synliggørelse af arkivinstitutionerne, så de bliver tilgængelige for alle, som en del af arkivernes basisfunktioner. I Tyskland sker formidlingen gennem et voksende arbejde især på arkivpædagogik-området. Hvis man vender sig mod den just etablerede norske ABM-styrelse og ser på de overordnede målsætninger, finder man også der, at institutionerne skal bidrage til et bedre samfund blandt andet ved være tilgængelige og åbne for alle gennem formidling tilpasset de enkelte brugeres ønsker og behov på en måde, som sikrer demokratisk ret til information og kundskabⁱⁱⁱ.

Spørgsmålet om prioritering af formidling til en bred kreds af brugere spiller sammen med hvilken rolle, arkiverne skal spille i samfundet: Skal de være en del af det kulturelle og sociale liv? - en forvaltningsinstitution? - en del af embedsværket? Kan og skal arkiverne varetage alle disse områder? - kan de populært sagt gå på to ben?

Men hvilke formelle rammer har formidlingen i Danmark? Vi finder de formelle rammer i lovgivningen.

Lovgivning, vedtægter og udadvendt virksomhed

I Danmark findes som bekendt flere typer arkiver med forskellig organisation, forvaltningsstatus og økonomisk grundlag. Arkivloven omfatter i hovedtræk offentlige arkiver, dvs. statens arkiver og kommunale arkiver, hvorimod situationen for lokalarkiverne er mere differentieret. Her findes mange lokalarkiver som er private, foreningsejede eller selvejende institutioner. Disse arkiver har ikke et fælles, lovgivningsbestemt grundlag for deres virke, men det er et krav for SLA's (Sammenslutningen af Lokalarkiver) ordinære medlemmer, at de arbejder efter vedtægter, som ikke er i modstrid med de regler, der gælder for arkiver omfattet af arkivloven.

De statslige arkiver (Rigsarkivet, Landsarkiverne, Erhvervsarkivet og Dansk Data Arkiv) har som nævnt arkivloven som grundlag for deres virke. I den nye arkivlov gældende fra 1. juli 2003 defineres disse arkivers formål som

- 1) at sikre bevaringen af arkivalier, der har historisk værdi eller tjener til dokumentation af forhold af væsentlig administrativ eller retlig betydning for borgere og myndigheder.
- 2) At sikre muligheden for kassation af ikke-bevaringsværdige offentlige arkivalier i samarbejde med de myndigheder, der er omfattet af denne lov.
- 3) At stille arkivalier til rådighed for borgere og myndigheder, herunder til forskningsformål.
- 4) At vejlede borgere og myndigheder i benyttelse af arkivalier
- 5) At udøve forskning og udbrede kendskabet til forskningens resultater.^{iv}

I denne lov er stk. 4 en nyskabelse. Nemlig at borgerne nu får et formaliseret krav på at blive *vejledt i benyttelsen af arkivalier*, et punkt, som ikke var en del af den tidligere lov, der mht. udadrettet virksomhed udelukkende omtalte de punkter, der er nævnt i forslagetets stk. 3 og 5, altså at "stille til rådighed" ^v

Dermed tager arkivloven et væsentligt skridt imod krav om aktivitet fra arkivernes side og mod en øget interaktion mellem arkiver og brugere. Der er dog endnu ikke egentligt krav om formidling, således som det ses i fx museumslovens § 2, der både taler om at sikre kulturarven, belyse kulturhistorien, udvikle samlinger og dokumentation, at gøre dette tilgængeligt for offentligheden, stille dem til rådighed for forskningen og udbrede kendskab til forskningens resultater.^{vi}

Det er bemærkelsesværdigt kan bemærkes, at SLA's anbefalede vedtægter går langt videre mht. krav på det formidlingsmæssige område, end både den gamle og den nye arkivlov:

§ 2 ...gennem udadvendt virksomhed at fremme kendskabet til og styrke interessen for (XXX)'s historie.

På lignende måde stilles formidlingsmæssige krav, knyttet til forskningen, i standardvedtægter for stadsarkiverne:

§ 9...Stadsarkivet foretager undersøgelser i arkivets materiale og i andre arkiver, der indeholder oplysninger om kommunen og formidler denne viden om områdets historie.

Med disse formuleringer lægges op til, at SLA-arkiverne tager et aktivt ansvar for formidlingen af kulturarven i det område eller den region, som de dækker.^{vii}

Kommunerne er med den nye arkivlov for første gang blevet pålagt at skulle stille deres samlinger til rådighed for borgerne. Denne forpligtelse i forening med usikkerhed omkring den store opgave, der ligger i håndtering af elektroniske arkivalier, gør det sandsynligvis ikke mere tillokkende gennem et lovgivningsdiktat at skulle forpligte sig til yderligere udgifter på formidlingsområdet.

Begrebet "formidling" dækker i virkeligheden over en række, ret forskellige aktiviteter og udtryksformer i forhold til offentligheden. For at præcisere, hvor forskellighederne i de respektive former for udadvendt virksomhed ligger, kan følgende skema opstilles:

Centrale begreber, deres indhold, udtryk og mål

Begreb	Brugerens forudsætninger	Type	Udtryk	Konkret mål
Stille til rådighed	Besidder udtalt grad af viden og indsigt i arkivdannelse og den	Selve "råmaterialet"	Arkivet i sig selv	Brug af arkivalier

	problematik, der skal undersøges			
Tilgængeliggørelse	Besidder høj grad af viden og indsigt i arkiver, arkivdannelsen og i den problematik, der skal undersøges	"Råmateriale" der er en forudsætning for, at brugere kan bestille arkivmaterialer	Registraturer (trykt/elektronisk) Afleveringsfortegnelser	Brug af arkivalier
Vejledning	Er i stand til at formulere sin problemstilling med relation til arkivets samlinger og registreringsprincipper	Informationer, der sætter brugeren i stand til at anvende det materiale, der er en forudsætning for at bestille arkivalier	Hæfter Informationsark e-foldere, web o.lign Personlig vejledning Undervisning	Brug af arkivalier
Casebaseret vejledning	Skal kunne lade sig inspirere og slutte fra casen til sit eget materiale	Informationer, der inspirerer brugeren til at anvende arkivalier, og sætter vedkommende i stand til at anvende materiale, der er en forudsætning for at bestille arkivalier	Hæfter Informationsark e-foldere, web o.lign. Undervisning Foredrag	Brug af arkivalier Historisk forståelse og bevidsthed
Formidling	Kræver ikke særlige	Tilrettelagt og bearbejdet	Foredrag Udstillinger	Historisk forståelse og

	forudsætninger , da der ikke er tale om fremstillinger der nødvendigvis er rettet mod brug af arkivalier	fremstilling af indhold i arkivalier	Skriftlige fremstillinger (Dynamiske) e-produkter Film, lyd etc. Oplevelses- og oplysningsorienterede aktiviteter	bevidsthed Positiv bevidsthed om arkiver Samarbejde med andre kulturinstitutioner
--	--	--------------------------------------	---	---

At stille til rådighed

Hvordan skal arkivlovens formulering "at stille til rådighed" tolkes? Den nye arkivlov kræver som nævnt, at arkiverne vejleder borgerne i at bruge arkivalierne.

At "stille til rådighed" er indholdsmæssigt stærkt forskelligt fra "at formidle". Ved formidling må forstås, at de budskaber, som kan udtrages af kilderne, præsenteres i en bearbejdet form, således at netop budskabet eller indholdet er kernen i det formidlingsmæssige produkt. Det er ikke fx en protokol i sig selv, der er det interessante. Det er den beretning om fortiden, som findes indeholdt i det pågældende arkivalie, der stilles i centrum. Og vel at mærke på en måde hvor indhold og form udgør et sammenhængende hele og tilrettelægges med hensyntagen til den konkrete modtagergruppes forudsætninger og interesser. At "stille til rådighed" vil i princippet, kun sige at give fysisk adgang til kilden.

For at institutionerne skal kunne "stille til rådighed", er det nødvendigt, at potentielle arkivbrugere har mulighed for at definere, hvilke arkivalier, de ønsker at se. Var det ressourcemæssigt muligt, kunne man teoretisk set forestille sig, at brugerne formulerede et konkret emne, og at arkivarerne derefter sørgede for at hente/bestille alle de arkivalier, der kunne belyse dette. En sådan fremgangsmåde er naturligvis ikke praktisk mulig, og det overlades derfor til brugeren selv at konkretisere hvilke arkivalier, vedkommende mener kan belyse det ønskede emne. En tilgang, der nærmer sig den tematiske, der tager udgangspunkt i brugerens spørgsmål ikke kun i arkivfondenes struktur, ses dog i dag i databaseprojekterne, DANPA (Danmarks nationale privatarkivdatabase) og i det nordjyske ABM-projekt NOKS (Nordjysk kulturhistoriske søgebase), hvor det er muligt at søge på strukturerede søgeord og i fritekst.

Tilgængeliggørelse og vejledning

Den største del af de aktiviteter i dag, som traditionelt kaldes "formidling" på arkiverne, er i virkeligheden oftest snarere et led i processen "at stille til rådighed", idet der er tale om produkter/aktiviteter, der er forholdsvis snævert knyttet til brugeres mulighed for at identificere arkivalier med henblik på bestilling.

Det første skridt i denne proces er tilgængeliggørelse af arkivalierne. At de registreres og beskrives i en form, som gør det muligt at overskue, hvilke sags- og protokolrækker m.m. en bestemt aflevering eller et bestemt arkiv indeholder. Hvilke typer af sager protokollerne indeholder, eller hvordan de kan anvendes til historisk dokumentation er for så vidt underordnet på dette niveau. Det handler primært om at tilvejebringe et summarisk overblik over de fysiske enheder i arkivet/afleveringen, samt disses evt. indbyrdes afhængighed. Beskrivelsen af disse enheder, det være sig i elektroniske eller traditionelle registraturer, er en forudsætning for, at arkivalierne kan anvendes af brugerne.

Arbejdet med tilgængeliggørelse kan ligge på en skala mellem det omfattende og det meget overkommelige alt efter arkivskaberens håndtering af arkivdannelsen. Arkivskaberne kan gennem hensigtsmæssig arkivpraksis frigøre fremtidige ressourcer på arkiverne til i stedet at blive prioriteret til en egentlig formidling, hvilket kan øge synligheden og anvendelsen af de afleverede arkivalier.

Næste skridt er vejledningen eller "hjælpen", som altså nu har fået en plads blandt formålene for det offentlige arkivvæsens virksomhed. Når arkivalier er gjort tilgængelige således, at der foreligger en summarisk beskrivelse af dem, er næste spørgsmål, hvordan de kan anvendes. Hvordan bruger man registraturerne til at finde frem til de typer af sager og oplysninger, som man ønsker at arbejde med?

Ved udarbejdelse af vejledningsmateriale tages der i reglen ikke udgangspunkt i brugernes interesser og forudsætninger, men i de tilgængeliggjorte arkivalier samt arkivteoretiske principper. De opbevarende institutioners selvforståelse er også ofte et parameter, som får afgørende indflydelse på materialets udformning,

Vejledning kan foregå på mange måder og have mange fremtrædelsesformer. Der kan udarbejdes registraturer med fyldige administrationshistoriske redegørelser i såvel trykt som elektronisk form, læsesale holdes åbne og bemandede, websider informerer om åbningstider, brugerfaciliteter o.lign. og der udarbejdes kortere fremstillinger i form af fx foldere, emneark o.lign. De fleste arkiver lægger hovedparten af de aktiviteter, der defineres som "formidling" inden for dette område, der har en entydig tilgængeliggørelses- og/eller vejledningsmæssig karakter.

Det bør dog også nævnes, at der kan være meget stor forskel på indholdet i de vejledningsprodukter, som produceres: Fra den meget grundige og tekniske redegørelse til fx kortere, "resultatorienterede" produkter med manualpræg eller casebaserede former med både konkrete oplysninger og inspirativ tilgangsvinkel. Især de to sidstnævnte typer kan udmærket have bred appel til brugerne og navnlig det casebaserede vejledningsprodukt kan have egentlige formidlingsmæssige kvaliteter, der bringer indholdet ud over den brug, som er snævert knyttet til fremfinding af arkivalier.

Hvad er formidling?

I arkivernes verden bruges begrebet "formidling" som ovenfor nævnt meget bredt, men dermed også som et teoretisk mere upræcist begreb. De aktiviteter, der omfattes af begrebet "formidling" på arkiverne, er reelt en gruppe i deres væsen forskelligartede aktiviteter, nemlig tilgængeliggørelse, vejledning samt egentlig formidling af samme type, som den der bedrives af museer og andre kulturinstitutioner. Det vil sige formidling af de beretninger om fortiden, der kan udtrages af arkivalierne. Det er det historiske indhold, der stilles i centrum, og dette gøres uden hensyn til, om modtagerne har til hensigt selv at øve historisk forskning eller ej.

Formidling i den danske arkivverden

"Formidlingsaktiviteterne" retter sig bredt imod målgrupper, der er temmelig forskellige mht. behov, interesser og forudsætninger. Brugergrupperne er ikke altid styrende i formidlingens udformning. I visse tilfælde kan der også være en overlapning i forhold til området forskning, idet fx videnskabelige udgivelser også kan defineres som formidling.

En særlig del af den udadvendte virksomhed er arkivpædagogikken, dvs. den virksomhed der retter sig imod uddannelsessektoren og brug af arkivalier her.

Det er et fåtal af de danske arkiver, som udfolder egentlig pædagogisk virksomhed. Den findes på en række lokal- og stadsarkiver, men ikke i det statslige arkivvæsen, der hidtil har fravalgt denne målgruppe, dog med undtagelse af universitetsstuderende.

Kun ét dansk arkiv, nemlig Farums Arkiver og Museer, har en egentlig skoletjeneste.

Stadsarkivet i København har funktionen delt mellem Bymuseet og arkivet. Flere lokalhistoriske arkiver og stadsarkiver prioriterer undervisning på forskellige niveauer. På Aalborg Stadsarkiv udarbejder man konkrete forløb i samarbejde med andre kulturinstitutioner og undervisere. Forløbene kan være rettet mod alle aldersgrupper lige fra børnehaveklasser, folkeskolen, gymnasiet til et kursus i arkivkundskab på universitetet, der ansporer til brug af arkiverne. I Viborg deltager Lokalhistorisk Arkiv for Viborg Kommune i et samarbejde med kommunens Integrationkontor vedrørende to projekter. Det ene sigter på at formidle lokalhistorien til flygtninge og indvandrere. Det andet retter sig imod indsamling, der kan

dokumentere de to befolkningsgruppers egne kulturer. De to projekter vil tilvejebringe materiale, der hidtil stort set ikke har været repræsenteret i arkivets samlinger. Flere og flere lokalarkiver har i de seneste år på lignende måde lavet målrettede indsamlings- og formidlingsaktiviteter for flygtninge og indvandrere.

Mange lokalarkiver har oparbejdet en kontakt med skolevæsenet, men tilbudet til lærerne er ofte mere "at stå til rådighed", svare på forespørgsler og give en almindelig introduktion til arkivet og dets samlinger, end der er tale om egentlig målrettet formidling af samlingernes indhold i bearbejdet form.

Meget af dette undervisningsrelaterede og udadvendte arbejde er stærkt inspireret af aktiviteter som gennem flere år har været under udvikling i lande som fx Sverige og Storbritannien.

Formidlingsaktiviteter i udlandet

I Sverige har privat arkiverne længe arbejdet – efter britisk forbillede - i forhold til skoler og skolebørn, bl.a. med ansættelsen af flere egentlige arkivpædagoger, som varetager udadvendt virksomhed for denne målgruppe. Én af målsætningerne for det skånske skolearbejde har været, at ingen børn burde forlade grundskolen uden at vide, hvad et arkiv var, hvad man finder dér, og hvad man kan bruge det til. Der er dels tale om, at arkivpædagogen kan besøge skoleklasser medbringende forskelligt fotokopieret materiale i rejsekufferter – parat til en rejse i tiden (den såkaldte "Väskemodel"), men også om, at forskelligt kopimateriale kan udlånes og stilles til rådighed for skolernes eget arbejde.

Den svenske arkivpædagogik omfatter mange kreative tiltag, fra særlige workshops om emner af interesse for børn og unge over sommerkurser til særlige introduktioner, hvor lærerstuderende introduceres til arkiverne og deres mulige brug i undervisningen^{viii}.

I den omtalte svenske arkivudredning anbefales nu, at der i hvert landsarkivdistrikt ansættes en arkivpædagog for at fundere og udvikle virksomheden. Der opfordres stærkt til at inddrage nye brugergrupper i virksomheden og synliggøre denne.

I Norge findes en særlig, fælles arkivportal, "arkivnett.no", der markedsfører tiltag, produkter, m.m. fra hele den norske arkiververden, og her findes særlige sider, specielt beregnet for skolebørn. I Danmark har enkelte lokalarkiver som f.eks. Nakskov Lokalhistoriske Arkiv særlige sider for børn på nettet.^{ix}

Også en række andre lande satser målrettet på skolearbejdet, men anvender de digitale muligheder. Her kunne fx nævnes National Archives i Englands ambitiøse satsning "The Learning Curve", der tilbyder en stor mængde undervisningsforløb på alle niveauer. Også Historical Manuscript Commission har udviklet en netressource "Archives in Focus", der støtter undervisning. National Archives i Australien vægter også distribution af undervisningsmateriale via www meget højt.^x

På National Archives i Kew har man endvidere en uddannelsesafdeling med en stab af arkivpædagoger "Education Officers". Der afholdes bl.a. guidede ture i en lille museumsdel – med guider i historisk påklædning, faste tilbud om undervisning og endda som det nyeste tiltag fjernundervisning ved hjælp af videokonferencer. Også på de lang række større arkiver i England findes en "Education Service".

Sverige, Storbritannien og Australien er ikke de eneste steder, hvor der i stigende grad afsættes ressourcer til at øge viden om arkivernes samlinger og til at de skal fungere som kulturinstitutioner. I lande som Tyskland og Frankrig er begrebet "arkivpædagogik" begyndt at vinde frem, ligesom det sker i fx USA, Canada, og New Zealand.

Der foregår også bestræbelser på at styrke feltet gennem internationalt samarbejde. Det svenske statslige arkivvæsen har engageret sig i udviklingen af den nye ICA-sektion "Committee on Outreach and User Services", hvor kultursekretæren fra Riksarkivet deltager som sekretær. Der har hidtil ikke været danske repræsentanter i dette arbejde. Emnet bliver en workshop på den kommende verdenskonference i München, som det også er på nordiske arkivdage i august i år i Reykjavik..

Mange af de nævnte aktiviteter er så nye, at erfaringerne på nuværende tidspunkt er få. Der er dog ingen tvivl om, at flere af de nævnte initiativer og projekter kan bære kimen til en varig nyskabelse og udvikling af arkivernes formidling., men det forudsætter øgede ressourcer til området, måske delvis gennem en anden prioritering af de samlede arbejdsopgaver på arkiverne - og i sidste ende en politisk stillingtagen til arkivformidling.

Arkiverne som ressource i socialpolitikken

I blandt andet England og Sverige satses der fra politisk hold også på målgrupper udenfor undervisningsområdet.. Arkiverne inddrages fx som en aktiv faktor i den kulturelle integration af grupper med anden etnisk baggrund og social baggrund end den traditionelle arkivbruger. I England er undervisningen er på det seneste udvidet med tiltag, der skal integrere "svage voksne" samt imødekomme et stigende krav til livslang læring for alle.

Siden firserne har man fejret Black History Month i oktober. Aktiviteter omkring "ethnic inclusion" er siden komme yderligere vælten i form af ekstra midler til projekter, der involverer aktiv indsamling, undervisning og formidling i form af interaktive netsider og udstillinger. Som noget oplagt satses betydelige ressourcer på at gøre arkiverne tilgængelige for handicappede brugere.

I den svenske arkivudredning fra 2002 ses den samme tendens. Her tages også skridt til at indrage mennesker med anden kulturel baggrund og det nævnes eksplicit, at arkiverne har en rolle at spille i den kulturelle integration.

Som et af de seneste tiltag har Nordisk Råd gennem bibliotekernes nordiske samarbejde, givet penge til et projekt, som ledes af den norske ABMstyrelse, hvor der arbejdes på udvikling af kompetencer for personalet i abm-institutionerne i forhold til grupper med anden kulturel baggrund. Der er således også nedsat en gruppe, der arbejder med arkiverne. Formålet er ikke integration, men at styrke formidlingen til denne målgruppe via et kompetenceløft internt i institutionerne. ^{xi}

Arkivet og samfundet

Der er naturligvis en form for symbiose mellem de forskellige offentlighedsrelaterede aktiviteter: tilgængeliggørelse-vejledning-formidling. Der er ingen grund til at vejlede og formidle, hvis der ikke er arkivalier, som er i en sådan stand, at de kan stilles til rådighed. Men er der grund til at have arkivalier, som kan stilles til rådighed, hvis der ikke også gøres en målrettet og aktiv indsats for at de kommer i brug, og at arkivinstitutionerne derved synliggøres? Arkiver er formodentlig en af de mest "usynlige" kulturinstitutioner i Danmark. Det er der ganske vist ikke udført undersøgelser, der afslører, og det kunne derfor være interessant at se resultatet af en arkivundersøgelse i stil med den imageundersøgelse, som museerne fik udarbejdet for nogle år siden

Arkiver opleves ikke lige så tilgængelige som museer og biblioteker De tre institutionstyper ER forskellige. Brug af arkiver kræver fx andre kompetencer og anden baggrundsviden end brug af museer og biblioteker. Netop derfor er vejledning og information central – men også den bredere formidling af samlingerne. Uden en generel forestilling om arkivernes muligheder kan en potentiel bruger ikke definere et formål for besøg – og når måske derfor aldrig til situationen, hvor tilgængeliggørelse og vejledning finder anvendelse.

Brugerne for Fremtiden

Som det ser ud i Danmark nu vil mange måske alligevel hævde, at arkiverne er ganske godt kendte og har en stor brugerskare. Det er korrekt, at arkivernes læsesale hvert år besøges af mange mennesker – men i realiteten tilhører hovedparten en forholdsvis homogen gruppe – lidt ældre, arbejdsfrie personer, som henvender sig for at arbejde med slægtsforskning. Mange af disse "stambrugere" kender til gengæld arkiverne rigtig godt og bruger dem meget ofte. Hertil kommer naturligvis studerende, akademiske forskere og enestegangs-brugere, – men de udgør trods alt samlet set et mindretal. Skolebørn, gymnasieelever, personer under 40 og erhvervsaktive personer findes i meget ringere grad.

Ønsker vi flere brugere?

Det er værd at påpege, at det ikke nødvendigvis behøver at være et mål for formidlingen og dermed en øget synlighed af arkiverne, at dette skal føre til flere brugere. Andre succeskriterier kan være en mere bredt sammensat kreds af brugere, samt et øget almenkendskab til arkiver i samfundet

Men synlighedsørelsen kan netop være et led i at skabe en øget forståelse for samfundets behov for arkiver – at sørge for, at begrebet "arkiv" opfattes positivt, som noget den almindelige dansker har et umiddelbart positivt forhold til – som institutioner der er væsentlige, dynamiske og et aktiv for samfundet. Også selvom man ikke lige selv bruger dem.

Arkiverne kan – hvis vi selv ønsker det - få en væsentlig rolle at spille i det moderne samfund. "Den nationale hukommelse" er én af de lidt smarte betegnelser, der af og til hæftes på arkiverne, men er en aktiv hukommelse ikke bedre end en passiv? En aktiv hukommelse kan måske endda fungere som en samvittighed – man kunne fremdrage det australske rigsarkiv som et eksempel. Her har man - af egen drift – turdet tage ømtålelige emner op ved fx at formidle aboriginal-historie, og gennem pressekonferencer annonceres, når nye arkivgrupper bliver tilgængelige.. Alt sammen for at skabe et mere kvalificeret grundlag for samfundsdebat om væsentlige emner.

I et samfund, der bliver stadig mere komplekst og hvor multietnicitet er et faktum stilles helt nye krav om viden og adgang til informationer, men der åbnes også helt nye muligheder for arkivernes virksomhed. At kende til arkivernes muligheder handler om historie og kulturel identitet, men også om at have redskaber til informationssøgning, til at kunne stille spørgsmål og finde svar, hvilket er en væsentlig forudsætning for mennesker i et demokratisk samfund. På denne måde øges den almene viden, og debatten i samfundet kvalificeres. En sådan proces starter ikke på avanceret universitetsniveau. Den starter i det små, måske bl.a. i skolearbejde, og fører videre i den identitetsskabende livslange læreproces, som er nødvendig for at kunne fungere i den moderne verden.

På vej mod "arkiver for alle"?

Der er flere veje til at synliggøre arkiverne i samfundet, men der er næppe tvivl om, at samarbejde mellem offentlige og private arkiver kan rumme mange spændende perspektiver, netop på dette område. Styrken ved arkiver ligger jo netop i, at institutionerne rummer en uendelighed af elementært spændende og interessante beretninger, og i at brugeren selv kan søge og finde, stille spørgsmål og få dem besvaret gennem samlingerne, hvis hun eller han ønsker det. De fleste emner, fra cykeltyverier over industriel udvikling til dagligliv og forbrugsmønstre, kan belyses ved hjælp af arkivalier – og belyses ofte bedst ved brug af arkivalier fra flere samlinger.. Ved at stille *emnerne* som det for brugerne interessante og en kreativ, inspirerende formidling af disse i focus kan der skabes positiv opmærksomhed om de

opbevarende institutioner. Forhåbentligt vil en øget brug af samlingerne gennem en styrket formidlingsindsats også have en gunstig afsmittende virkning på arkivskabernes vilje til god praksis omkring arkivdannelsen.

Der er ingen tvivl om, at hele arbejdet med synliggørelse kræver en del af arkiverne, det forudsætter villighed til også at satse på formidlingen, når de (i reglen sparsomme) ressourcer skal fordeles, og det kræver mod. Både til at samarbejde på tværs af institutionsgrænser og til at turde vælge når det handler om såvel synsvinkler, emner og formidlingsformer. Der er behov for en tværgående diskussion af de konkrete målsætninger for arkivformidling og arkivpædagogik, samt prioritering af disse områder i forhold til arkivernes øvrige opgaver. Nøgleområder kunne fx være: ønsket om at imødekomme behovet for livslang læring, historisk bevidsthed som redskab i social og etnisk integration, og som kvalificerende faktor i den almindelige samfundsdebat.

Det må overvejes, hvilke fora en sådan diskussion kunne udspille sig i, herunder om der er behov for helt nye typer af rammer, som fx det svenske SASS-samarbejde. Andre muligheder kunne være udvikling af tættere ABM-kontakter og samarbejde, evt. med definition af konkrete projekter for øje. Her kunne nærliggende muligheder fx være skolesamarbejde og projekter rettet imod andre specifikke målgrupper, men også udvikling af en løbende debat omkring historien og arkivernes betydning og samfundsmæssige rolle.

Mulige konkrete projekter kunne kan fx være udvikling af en fælles indholds- og nyhedsbaseret arkivportal for den (aktive) historieinteresserede, et fælles skoletjenestesamarbejde, udvikling af mere formaliserede og langsigtede planer for ABM-samarbejde, og sidst, men ikke mindst, en fælles planlægning og gennemførelse af seminarer og fremtidige Arkivernes Dage. 2003. Der kan formuleres mange konkrete projekter, som alle parter kunne få stor glæde af, måske ovenikøbet med en ressourcebesparelse som følge af samarbejdet.

Diskussionerne er i fuld gang i vore nabolande, og vi håber at de også vil præge debatten i danske arkivkredse i de kommende år.

ⁱ Se Re:source's arbejdsprogram og principper på : www.resource.gov.uk

ⁱⁱ Rapporten kan hentes i pdf fil på følgende adresse: www.ra.se/ra/verksamhet.html

ⁱⁱⁱ ABM-utviklings overordnede formål og strategi findes her: <http://www.abm-utvikling.no/om/Strategier/index.html>

^{iv} Lov om offentlige arkiver, Vedtaget (

^v LBK nr 740 af 17/07/2000

^{vi} Lov nr 473 af 07/06/2001

^{vii} Et eksempel på et stadsarkiv, som i sin vedtægt anvender en kombination af de statslige og de SLA-anbefalede formuleringer er landets ældste, nemlig Københavns Stadsarkiv:

1. Formål: Stadsarkivets opgave er at bevare arkivalier fra København af væsentlig administrativ, retlig eller historisk betydning, samt at stille arkivalierne til rådighed for myndigheder, offentlighed og forskningsformål. Stadsarkivets skal endvidere bidrage til udforskning, dokumentation og formidling af
 Københavns historie og arkivforhold. Her tilgodeses såvel de formidlingsmæssige aspekter, som hensynet til publikums- og myndighedsbetjening.

^{viii} En nøjere beskrivelse af dette meget visionære arbejde findes i Eva Sjögren og Catarina Lundström: "Historia på riktigt!" Skånes Arkivförbund, 2001.

^{ix} Nakskov lokalarkivs hjemmeside: www.lokalarkiver.dk/nakskov

^x Det Australske "National Archives" hjemmesides adresse: www.naa.gov.au

^{xi} <http://www.abm-utvikling.no/multikulturellkompetanse/prosjektbeskrivelse.html>